

Vriendendag 2023

Er was veel belangstelling voor de Vriendendag, niet verwonderlijk, omdat in verband met het jaarthema Water onder meer Adviseur Stadsgrachten Aaf Verkade op de sprekerslijst stond. Voorzitter van de Vrienden John van Ruiten heette iedereen van harte welkom. Hij gaf, na een korte introductie van het dagprogramma, een presentatie van Vriendenactualiteiten. Verheugend is het te melden dat het aantal Vrienden, na een opschoning van het donateursbestand, weer groeit en de 1500 weer is gepasseerd.

John gaf aan het fijn te vinden dat we zoveel enthousiaste trotse ambassadeurs van onze mooie Hortus hebben. Voorts vermeldde hij het Hortus Leiden magazine 2023 met heel mooie artikelen over het thema Wateren het jaarprogramma dat in het magazine te vinden is. De Vriendenstichting organiseert steeds meer: naast de winterlezing ook de Clusiuslezingen (i.s.m. de Clusiusstichting), Vrienden- en adoptantendagen en vorig jaar de Leidse Kunst en Natuur Show (i.s.m. Vrienden van de Lakenhal). Financieel steunden de Vrienden vorig jaar uit donaties en ook uit het sinds 2019 beheerde Carla van Steijnfonds, een flink aantal projecten. Waaronder de verbetering Varentuin en beekloop, de vijverrestauratie, belichting en beregening en de voorbereiding van de plannen om tot een 'Rondje Sterrewacht' te komen. Daarnaast levert de Stichting Vrienden een bijdrage aan het project Verborgen Stadsnatuur. John gaf de aanwezigen aan dat op de website van de Hortus op de Vriendenpagina nog veel meer is te lezen c.q. in te zien, waaronder beleidsplannen, jaarverslagen en jaarrekeningen natuurlijk ook de verslagen van de genoemde activiteiten.

Namens de Hortus sprak prefect Paul Keßler. Hij was blij dat een aantal wensen van de Hortus het komend jaar in vervulling gaat: een betere bewegwijzering; een duidelijker website en dan toch eindelijk het rondje kunnen lopen langs de oude Sterrewacht. Ook gunstig is de ontwikkeling van het wetenschapsprogramma dat in de Hortus wordt uitgevoerd. Collectiebeheerder Roderick is geweldig bezig met het bijwerken en toegankelijk maken van de informatie over onze plantencollectie. En er werken nu vier PhD-kandidaten, waarvan één in Indonesië.

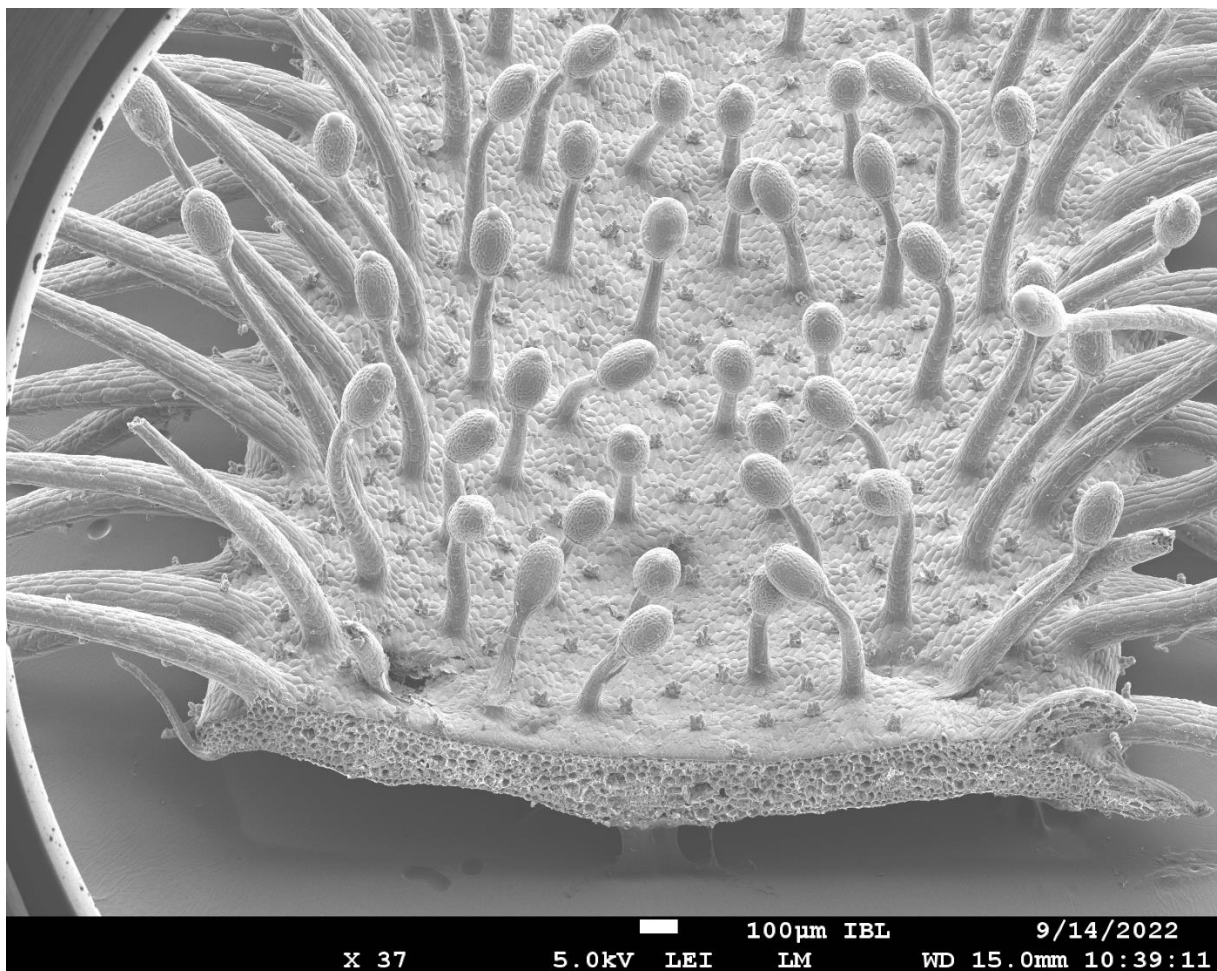
Bij de citizen science projecten – stoeplantjes en verborgen stadsnatuur – worden onze vrienden, burens, bezoekers, stadgenoten en vele anderen betrokken. Dank voor de steun van de Vrienden bij deze projecten! Onze plantencollectie is de kern van alles wat de Hortus doet. Met hulp van thema's licht de Hortus steeds een ander deel van die collectie uit. Paul vertelde dan ook met plezier wat het nieuwe jaarthema 2024 zal zijn: dat is namelijk geur. De inspiratie daartoe is de toekomstige mediterrane tuin, die bij de Sterrewacht gerealiseerd zal worden. Over de rol van geur is heel veel te vertellen en dat hoopt de Hortus volgend jaar samen met de Vrienden te doen. Suggesties hierbij zijn welkom.

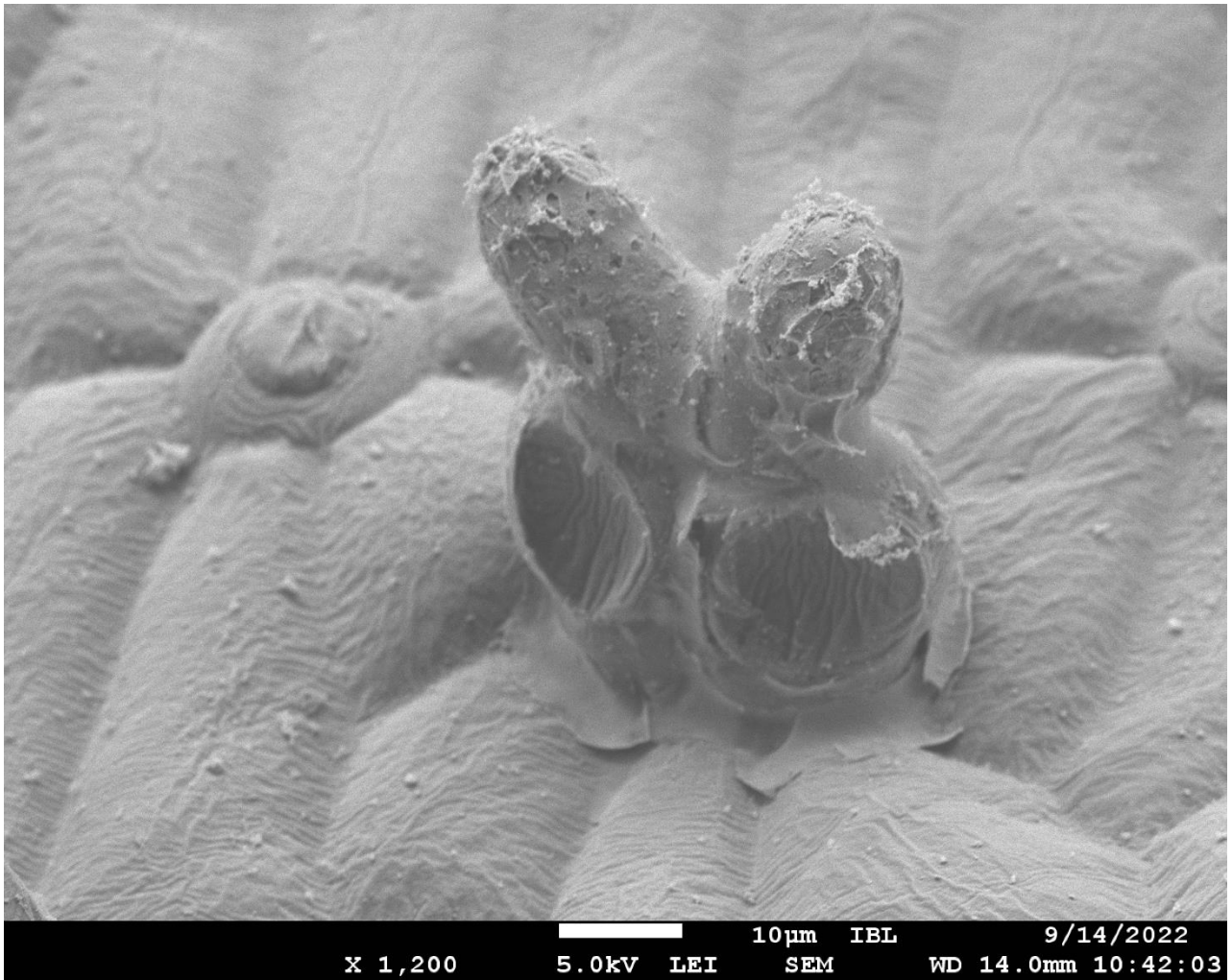
Diversiteit en evolutie van kliertjes in zonnedauw

Dieder de Frens, MSc stage project

Wagenings student Dieder de Frens heeft via een masterstageproject diversiteit en evolutie van kliertjes in zonnedaau onderzocht. Hij heeft hierbij onder meer gebruik gemaakt van raster-elektronenmicroscopie (Scanning Electron Microscopy, afgekort SEM), wat fascinerende plaatjes opleverde. Ook heeft Dieder in 42 van de in totaal ongeveer 250 soorten zonnedaau de basenvolgorde in het DNA vastgesteld. Op grond van de resultaten van deze onderzoeken heeft hij een fylogenetische stamboom van de zonnedaau opgesteld. Dat wil zeggen de afstammings-geschiedenis van de verschillende soorten op basis van verschillen en overeenkomst in de klierhaartjes en in het DNA.

Fragment van een blad van *Drosera capensis*

Sessiele klier van *Drosera capensis*

Dieder heeft vier verschillende soorten klierharen gevonden: marginale klieren, kort stengelige klieren, sessiele klieren en klierloze haren. Op basis van de aan- of aanwezigheid van deze klieren en het verschil in vorm heeft hij de stambomen opgesteld. Nog lang niet alle soorten zijn onderzocht. Dieder hoopt in de toekomst verder te kunnen gaan met dit onderzoek. Dan klopt zij zeker weer bij de Hortus aan.

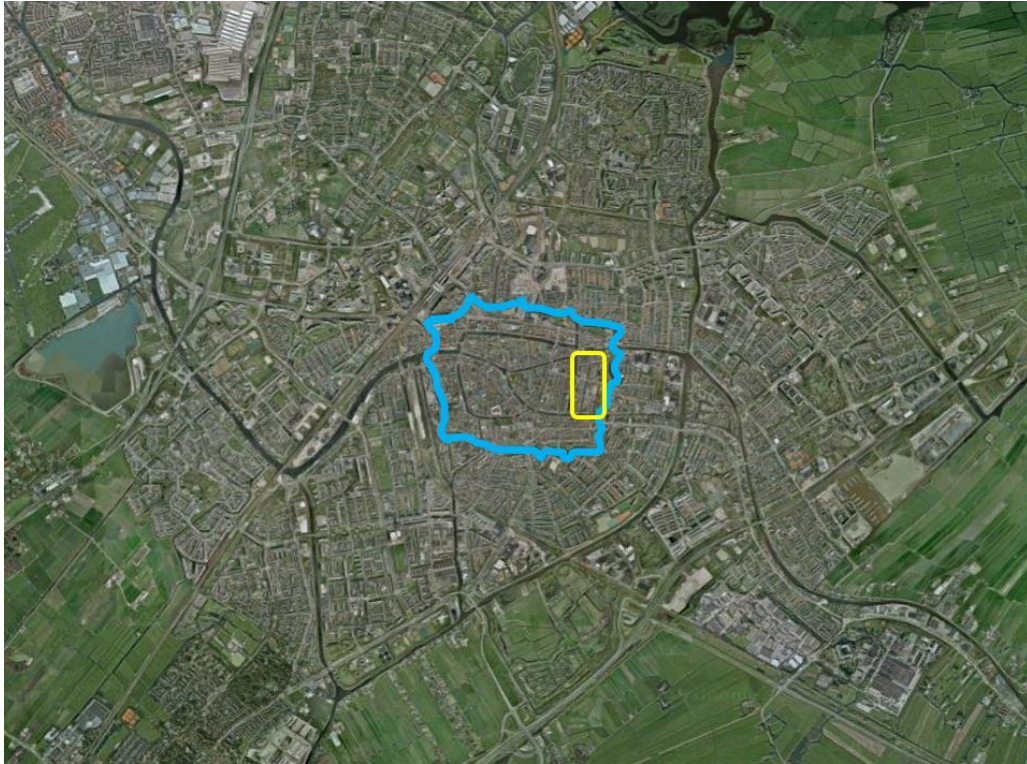

Een bekende verschijning in de wateren in en rond Leiden, ook in de Hortusvijver, is: Aaf Verkade. Aaf is van jongs af aan dol op water en de dieren die daarin rondzwemmen. Ondanks dat zij het niet zo naar haar zin had op school deed zij haar best, omdat ze als beloning voor goede resultaten van haar ouders met een wilde dolfijn mocht zwemmen in Ierland. Later deed ze onderzoek aan dolfijnen en walvissen in de Canarische archipel.

Zwartbekgrondel (*Neogobius melanostomus*)

Wonend in Leiden heeft ze haar activiteiten dichterbij huis gezocht: Havenwijk Zuid, dat nu een visreservaat is. Buurtbewoners keken wel vreemd op. Aaf was een keer 'in gesprek' met een snoek en wilde zich daarom niet bewegen, anders was de snoek weg. Na het dreigement de wijkagent te alarmeren zwaaide ze toch maar. Sindsdien heeft ze altijd een duidelijke duikboei bij zich.

Visreservaat

Ik leg verbindingen tussen o.a.:

Meest succesvol: watertheater en slootjescheppen XL

Intussen heeft Aaf zichzelf bij de gemeente aangemeld als adviseur stadsgrachten. Als zodanig ontwikkelt ze talloze activiteiten, ook in de Hortus. Bij het duiken in de Hortusvijver kwam ze de knuffelkarpers regelmatig tegen. Ze heeft een smoelenboek gemaakt van vissen in de grachten, waarin zij ze beschrijft en van een naam en nummer voorziet: bijvoorbeeld Vlek, een zeelt, met een karakteristieke flank kreeg nummer 11. Ze organiseert veel excursies, onder meer zaklampvissen, waarbij men 's avonds met een sterke zaklamp vissen in de grachten kan zien zwemmen.

Knuffelende karpers in de Hortusvijver

Aaf in de Hortusvijver (foto Patricia VandeCastele)

Aaf maakt zich zorgen over invasieve exoten zoals de Amerikaanse rivierkreeft en de zwartbekgrondel. Die eten alles op, waardoor andere soorten minder voedsel hebben. Bovendien tasten kreeften de kademuren aan. Aaf inspecteert oevers en vangt kreeften met de hand weg. In afgesloten water, zoals de vijver in de Leidse Hout, is dit nog wel te doen, maar in open water niet. In Cronesteyn zitten wel een miljoen kreeften. Daardoor zie je onder meer dat zwanen minder jongen krijgen en dat de jongen die ze krijgen, minder levensvatbaar zijn door voedselgebrek. Ook vissen lijden onder voedselgebrek.

Bij landgoed Duivenvoorde zag Aaf hoe meerkoeten de rivierkreeften pakken en doden, namelijk door ze hard heen en weer te schudden. Dat zouden de meerkoeten in Leiden ook moeten leren. Aaf had een teil met rivierkreeften en een zwartbekgrondel meegenomen, heel leuk om te zien. Door daaruit enkele slokken te nemen demonstreerde ze dat het water in de Leidse grachten tegenwoordig heel schoon is (en zij voldoende antistoffen heeft). Aaf is een geweldige spreker die haar publiek met veel humor van alles leert over haar passie: het onderwaterleven in Leiden en omstreken. Niet voor niets draagt ze trots haar koninklijke onderscheiding.

Veel humor

John van Ruiten dankte beide sprekers hartelijk voor hun bijdrage. Daarna nodigde hij iedereen uit voor de borrel. Deze werd gesponsord door het Hortus Grand Café, waarvoor hartelijk dank. Er was veel stof tot napraten.

Stof tot napraten

Tekst: Adri Mulder, beeld: Monique Shaw, Adri Mulder, presentaties van Dieder en Aaf